

Mervärden i svensk grisproduktion

Under 2014 tog branschen tillsammans med myndigheter såsom Jordbruksverket och andra aktörer fram en handlingsplan för att utveckla svensk grisproduktion¹. Det gjordes efter ett initiativ från regeringen som ville samla hela värdekedjan för att långsiktigt stärka svensk grisproduktion. En åtgärd för att uppnå målet är att öka kommunikationen av mervärden hos svenskt griskött. Kommunikationen av svenska mervärden är även en del av Jordbruksverkets arbete med hållbar produktion och konsumtion av mat.

Med mervärden menar vi i den här sammanfattningen de värden som följer av att den svenska grisproduktionen i flera avseenden följer högre krav i form av svenska lagar och andra bestämmelser än grisproduktion i många andra länder.² Mervärden handlar också om den betydelse som svensk grisproduktion har för att uppnå svenska politiska mål för miljö och landsbygdsutveckling. Svenskt griskött produceras med mervärden inom bland annat:

- djurhälsa & smittskydd
- antibiotikaanvändning
- djurskydd
- miljö & klimat
- svensk landsbygd

Djurhälsa och smittskydd

- Svenska grisar är friska

Sverige har en lång och framgångsrik tradition av att branschen och myndigheterna jobbar gemensamt för att säkra djurhälsan. Svenska grisföretagare är bland de bästa i världen på förebyggande djurhälsovård. Den låga användningen av antibiotika är tecken på att djuren är friskare. Svenska djur är fria från flera sjukdomar som är vanliga hos grisar i många andra länder som till exempel AD, PRRS och PED³. Nyssjuka är mycket ovanligt.

Förekomsten av salmonella hos svenska grisar är mycket låg vilket, tillsammans med kontroll och hygienrutiner vid slakt, bidrar till att risken för människor att smittas med salmonella från svenskt griskött är mycket liten.⁴

¹ Svenska Köttföretagen, www.kottforetagen.se.

² Sammanfattningen utgår från den lagstiftning och de områden som Jordbruksverket ansvarar för. Den svenska lagstiftningen är särskilt stark på dessa områden. En reservation finns för att det kan finnas andra länder med vissa liknande lagkrav eller mervärdeskoncept där man på frivillig bas valt att säkra dessa mervärden. Det kan också finnas producenter som inom vissa områden bedriver sin produktion på ett liknande sätt för att det finns förutsättningar för det, trots att det inte är reglerat.

³ Aujeszky's sjukdom (AD), Porcine Reproductive and Respiratory Syndrome (PRRS), Porcine Epidemic Diarrhoea (PED).

⁴ Surveillance of infectious disease in animals and humans in Sweden 2014, National Veterinary Institute (SVA) Uppsala, Sweden. SVA:s rapportserie 31.

- Mindre antibiotika i svensk grisproduktion

Sverige använder minst antibiotika till livsmedelsproducerande djur av alla EU-länder.⁵ Antibiotikaresistens är ett stort hot mot människors hälsa som världen står inför idag. Överanvändning av antibiotika har lett till att bakterier utvecklar resistens mot antibiotika, vilket får stora konsekvenser för sjukvården då vi bland annat riskerar att i framtiden stå utan botemedel mot vanliga infektioner. En viktig orsak till överanvändningen beror på att djur i olika delar av världen fortfarande ges antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte.

Sverige var det första landet i världen som redan på 1980-talet förbjöd användning av antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte. Det är sedan dess bara tillåtet att behandla sjuka djur med antibiotika. Svenska grisproducenter har sedan länge arbetat för att förebygga sjukdomar. Detta arbete bygger på ett gott djur- och smittskydd för att djuren ska hålla sig friska. Jämfört med andra länder har Sverige en låg förekomst av resistenta bakterier.⁶ I den senaste undersökningen av resistenta bakterier, som utfördes 2014 i 39 svenska avelsgrisbesättningar, var samtliga prover negativa.⁷

Djurskydd

Det finns flera skillnader mellan svensk grisproduktion och produktion inom övriga EU. Förenklat kan man säga att de svenska djurskyddsbestämmelserna både syftar till att skydda djuren från lidande och till att ge djuren förutsättningar att bete sig naturligt. För att ge grisarna detta krävs till exempel en god stallmiljö med bra komfort och tillräcklig plats samt miljöberikning för djuren.

- Mer utrymme för grisarna och en god stallmiljö

Jämfört med de minimikrav som EU ställer i de gemensamma djurskyddsbestämmelserna⁸ för grisar är de svenska kraven mer långtgående.⁹ I svenska grisstallar är till exempel grisionsboxen större och suggan får inte fixeras utan hon ska kunna röra sig fritt och kunna utföra sitt bobyggnadsbeteende. Även växande grisar (så kallade tillväxt- och slaktgrisar) ska ha större ytor jämfört med EUs bestämmelser, och det finns begränsningar för hur stora stallen får vara vid uppfödning av slaktgrisar. Det finns också särskilda gränsvärden i de svenska djurskyddsbestämmelserna för fukt, koldioxid, gödselgaser och buller. Alla svenska stallar ska också ha fönster för insläpp av dagsljus.¹⁰

⁵ Sales of veterinary antimicrobial agents in 26 EU/EEA countries in 2013. Fifth ESVAC report. The European Medicines Agency is the European Union. Rapporten utgår från uppgifter från 26 rapporterade EU-medlemsstater. Rapporten utgår från uppgifter från 26 rapporterade EU-medlemsstater.

⁶ SWEDRES|SVARM Consumption of antibiotics and occurrence of antibiotic resistance in Sweden.

⁷ Statens Veterinärmedicinska Anstalt SVA, www.sva.se.

⁸ Rådets direktiv 2008/120/EG om fastställande av lägsta djurskyddskrav vid svinhållning.

⁹ EU-Welfare legislation on pigs; Report 273. M. Mul, I. Vermeij, V. Hindle, H. Spoolder. 2010. Wageningen UR Livestock Research.

¹⁰ Djurskyddsförordning (1988:539).

- Bättre möjligheter till naturligt beteende

I Sverige ska alla grisar ha tillgång till halm eller annat strömedel och suggor ska utan undantag ges bobyggnadsmaterial inför grisningen. Boxar med helpaltgolv¹¹ är inte tillåtna, eftersom det är svårt att tillgodose grisarnas komfortbehov och behov av strö i sådana boxar.¹²

- All svanskupering är förbjuden – svenska grisar har knorr

Svanskupering är inte tillåtet i Sverige.¹³ I Sverige hålls grisar på ett sätt som vi beskriver i punkterna ovan och därför behöver grisarna inte svanskuperas. Om grisarna däremot hålls för trångt och/eller inte har tillgång till halm eller annat strömedel att sysselsätta sig med, är risken stor att de börjar bita på varandras svansar. Det förebygger vi i Sverige med regler för en stallmiljö och skötsel som främjar ett naturligt beteende hos grisarna.

Enligt EUs djurskyddslagstiftning får svanskupering ske, men endast om det finns bevis för att grisarna orsakar varandra skador. Man måste först försöka lösa problemet med andra åtgärder. I många andra EU länder svanskuperas ändå grisar rutinmässigt^{14,15} och för att råda bot på det problemet har EU-kommissionen valt att ta fram specifika rekommendationer¹⁶.

- Smågrisar bedövas före kastrering

För att undvika att köttet får galtsmak kastreras de flesta grisar i Sverige och så sker även i många andra EU-länder. I Sverige är det sedan 1 januari 2016 ett lagkrav att grisen alltid ska vara bedövad vid kirurgisk kastrering.¹⁷ Något sådant krav finns inte i EUs gemensamma djurskyddslagstiftning. Däremot har grisbranschen i de flesta EU-länder undertecknat en frivillig branschöverenskommelse om att ge smärtlindring efter själva kastreringen (vilket dämpar smärtan men inte tar bort den som vid bedövning). Enligt samma branschöverenskommelse jobbar man även för att helt upphöra med kirurgisk kastrering år 2018, om man då har lyckats lösa de problem som finns. Det finns även länder inom EU som

¹¹ Helpalt innebär att hela golvet i boxen består av stavar med spalter emellan där djuren trampar ner gödseln till underliggande utrymme.

¹² SJVFS 2010:15. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket (L100).

¹³ Djurskyddslag (1988:534) Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2013:41) om operativa ingrepp samt skyldigheter för djurhållare och för personal inom djurens hälso- och sjukvård.

¹⁴ Jordbruksverkets rapport 2015:25, kap 4 och 8. Kvalitet stärker konkurrenskraften för svenskt griskött.

¹⁵ Edman Frida 2014: Do the Member states of the European Union comply with the legal requirements for pigs regarding manipulable material and tail docking? Sveriges lantbruksuniversitet Institutionen för husdjurens miljö och halsa nr 572.

¹⁶ KOMMISSIONENS REKOMMENDATION (EU) 2016/336 av den 8 mars 2016 om tillämpningen av rådets direktiv 2008/120/EG om fastställande av lägsta djurskydds krav vid svinhållning vad gäller åtgärder för att minska behovet av svanskupering.

¹⁷ Djurskyddsförordningen (1988:539).

valt att inte kastrera sina grisar och då slaktas grisarna istället vid en lägre vikt för att undvika galtsmak.

- Grisar hålls i grupp och smågrisar får dia suggan i minst 28 dagar

Enligt svenska djurskyddsbestämmelser¹⁸ ska grisar hållas i par eller grupp, vilket är viktigt eftersom grisar är sociala djur. Dessutom är en grundregel att smågrisar ska få dia suggan i minst 28 dagar. I vissa fall tillåts dock en något kortare tid men då måste besättningen uppfylla sammanlagt elva särskilda krav. Ett av kraven är att högst 10 procent av smågrisarna i en smågrisomgång får vara yngre än 26 dagar och att ingen gris får vara yngre än 21 dagar när de avvänjs. Ett annat krav är att besättningen måste vara ansluten till ett hälsokontrollprogram med särskild hälsokontroll av smågrisar där en djurhälsoveterinär kontrollerar och övervakar smågrisarnas hälsa och välfärd. Besättningen måste dessutom vara med i ett biosäkerhetsprogram och ha den högsta smittsäkerhetsnivån enligt programmet. Skälet till att dessa särskilda krav ställs är att en tidig avvänjning kan påverka smågrisarnas hälsa och välfärd negativt. Det finns till exempel studier som visar att en allt för tidig avvänjning ökar risken för att smågrisarna får diarré och har sämre tillväxt. Tidig avvänjningsålder kan också öka risken för beteendestörningar som t.ex. flank- och öronsugning.^{19,20}

- Svenska djur bedövas vid slakt och transporten till slakt får inte ta mer än åtta timmar

I Sverige bedövas grisar och andra djur vid slakt så att de inte ska lida¹⁹. Transporten till slakteriet får inte heller överskrida åtta timmar annat än undantagsvis²⁰, i andra EU-länder kan transportererna vara längre.

Miljö och klimat

Alla EU-länder omfattas av en gemensam EU-lagstiftning. På vissa områden kan det även finnas nationella bestämmelser i de olika länderna. Det finns också svenska miljö kvalitetsmål²¹ som anger ambitionsnivån i Sverige. Branschen och myndigheter arbetar gemensamt för att uppnå målen, bland annat via olika rådgivningsprogram.

¹⁸ SJVFS 2017:25. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om grishållning inom lantbruket (L106).

¹⁹ Colson, V., Orgeur, P., Foury, A. and Mormède, P. 2005. Consequences of weaning piglets at 21 and 28 days on growth, behaviour and hormonal responses. *Applied Animal Behaviour Science* 98: 70–88. ²⁰ Gardner, J.M., de Lange, C.F.M., Widowski, T.M., 2001. Belly-nosing in early-weaned piglets is not influenced by diet quality or presence of milk in the diet. *Journal of Animal Science*. 79, 73–80.

¹⁹ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2012:27) om slakt och annan avlivning av djur.

²⁰ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:2) om transport av levande djur.

²¹ Sverige har 16 miljömål. Fyra av dem är särskilt viktiga för jordbrukets del; Ett rikt odlingslandskap, Giftfri miljö, Ingen övergödning och Begränsad klimatpåverkan, www.miljomal.se.

- Svenska grisar har hög tillväxt och hög produktion vilket är faktorer som bidrar till minskad klimatpåverkan

Tillväxt, foder och gödselhantering har stor betydelse för utsläppen av växthusgas från grisproduktionen.²² Avel, ett gott hälsoläge samt en snabb foderomvandling (hög tillväxt i förhållande till fodergera) gör att tillväxten hos svenska grisar är hög. Jämfört med flera andra länder utmärker sig svensk grisproduktion med hög daglig tillväxt från födsel till slakt och låg dödlighet från avvänjning till slakt.^{23,24} Vid internationella jämförelser ligger svensk grisproduktion förhållandevis bra till vad gäller utsläpp av växthusgaser.²⁵ Det goda hälsoläget, foderomvandlingen och en hög produktion bidrar till att minska klimatpåverkan hos svenskt griskött.

- Svenska grisproducenter arbetar för att minska övergödningen och för en säker hantering av växtskyddsmedel.

I Sverige pågår ett aktivt arbete för att minska övergödningen som tyvärr fortfarande är ett problem för miljön och vattenkvaliteten i bland annat Östersjön. Grisproducenter är ofta också spannmålsproducenter då många odlar en stor del av fodret till grisarna och använder halmen som strö. För att minska växtnäingsutsläppen till luft och vatten finns omfattande svenska regler om hur, när och var stallgödsel får lagras och spridas.²⁶

Många svenska grisföretag är också anslutna till rådgivningsprojektet Greppa Näringen.²⁷ De arbetar aktivt för att minska sina utsläpp av klimatgaser, reducera övergödningen i sjöar, vattendrag och hav och för att använda växtskyddsmedel på ett säkert sätt. Det kan till exempel innebära att de anpassar sin utfodring, sprider stallgödsel vid rätt tidpunkt och ser över sin växtskyddshantering.

²² Gerber, P.J. et al. Tackling the Climate through Livestock, FAO.

²³ Internationella rapporten 2015, InterPIG. Gård och Djurhälsan.

²⁴ Dödligheten hos svenska smågrisar är något högre före avvänjning än i andra jämförda länder men är i stället lägre under perioden från avvänjning till slakt.

²⁵ Lesschen, J.P. et al. Greenhouse gas emission profiles of European livestock sectors. Animal Feed Science and technology, 2011.

²⁶ Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, samt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.

²⁷ Av de grisföretag som kan delta i rådgivningsprojektet Greppa Näringen var ca 60 procent anslutna under 2015. Jordbruksverket.

Landsbygd och landskap

Det finns politiska mål för landsbygdernas utveckling och Landsbygdsprogrammet är ett av redskapen för att nå dem. Där ingår främjande av ett livskraftigt jordbruk som är en viktig faktor för att skapa och bibehålla en levande och attraktiv landsbygd. Nedan beskriver vi hur den svenska grisproduktionen främjar den svenska landsbygden. Det görs ingen jämförelse med andra länder.

- Grisproduktion har betydelse för landsbygden och bidrar till att hålla landskapet öppet.

Grisproduktionen är idag koncentrerad till slättbygderna i Götaland och Svealand. Många grisproducenter odlar sin egen spannmål till en del av fodret och använder halmen till strö, vilket bidrar till att hålla jordbrukslandskapet öppet.

- Den svenska grisproduktionen skapar jobb och har betydelse för andra företag i livsmedelskedjan

Genom att förädla växtodlingsprodukter till griskött ökas produktionsvärdet i jordbrukssektorn. Grisproduktionen utgör nästan åtta procent av jordbrukets produktionsvärde.²⁸ I Sverige fanns det 1228 grisföretag under 2015.²⁹ Grisproduktionen bidrar även till jobb i nästföljande led. Verksamheter som kan vara beroende av den svenska grisproduktionen är exempelvis slakterier, styckningsföretag, charkföretag och annan livsmedelsförädling, foderföretag, semin och avelsföretag, rådgivning, serviceföretag, transportföretag, växtodling.

Foto: Svenskt Kött, Urban Wighert (bild 2 och 4), Ulf Nyhlén (bild 5).

Författare

Karin Lindow, redaktör
Helena Elofsson, djurskydd
Madeleine Gertzell, djurhälsa
Tobias Markensten, klimat
Magnus Bång, växtnäring
Carina Carlsson Ross, växtskydd

Kontaktperson

Åsa Lannhard Öberg
asa.lannhard@jordbruksverket.se
036-15 52 74

²⁸ Jordbruksverkets statistik för 2014.

²⁹ Jordbruksverkets statistik för 2015. Observera att alla företag som har grisar har inkluderats.